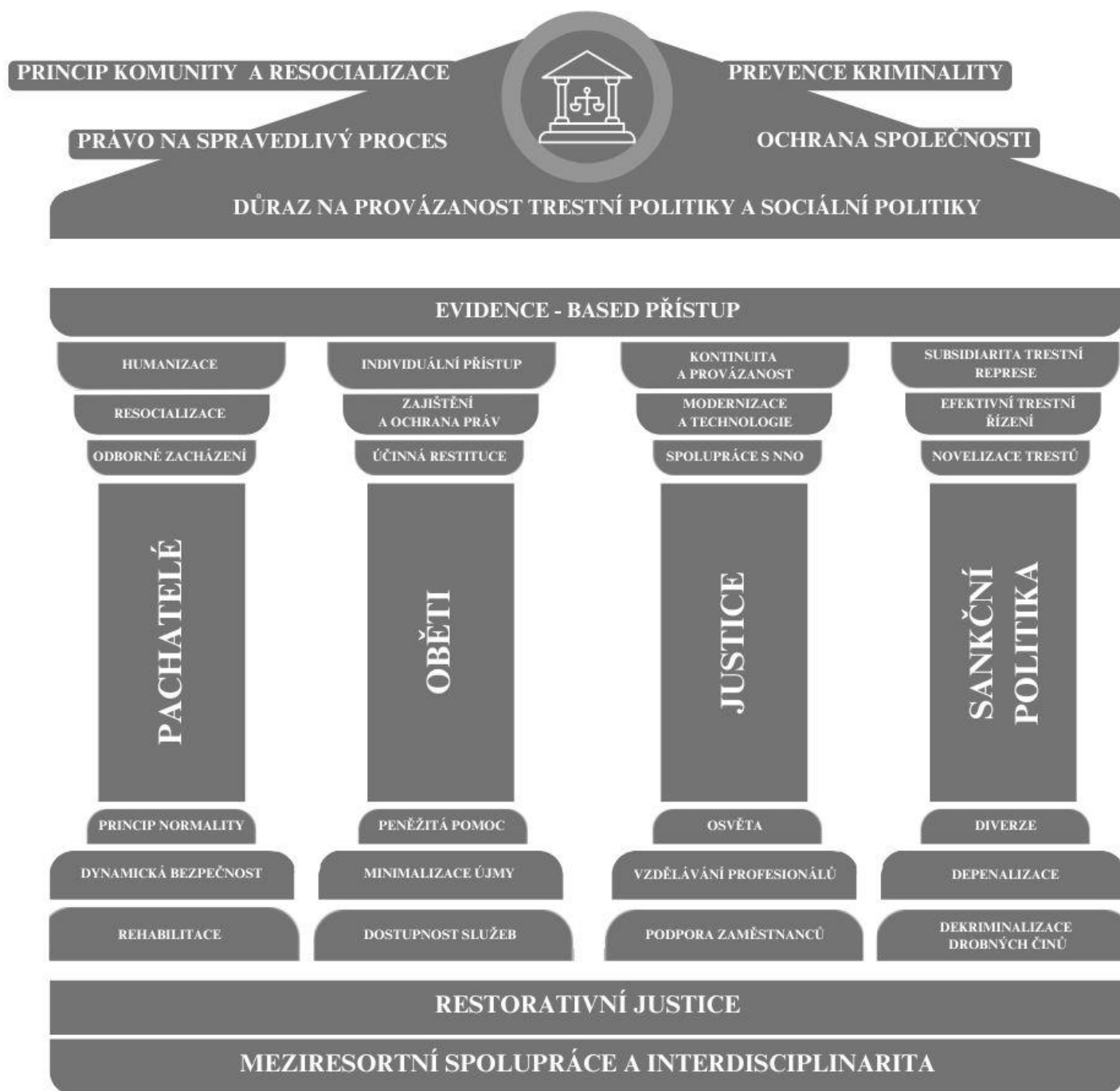

PILÍŘE TRESTNÍ POLITIKY

Materiál Pilíře trestní politiky vznikl v letech 2024 a 2025 na základě široké mezioborové diskuse odborné veřejnosti, neziskových organizací a státních orgánů o směru trestního práva, prevenci kriminality, nápravě pachatelů a podpoře obětí. Tato diskuse byla vedena v rámci pracovní skupiny pro trestní politiku Ministerstva spravedlnosti. Pilíře trestní politiky nastiňují ideální model směřování trestní politiky, a to za předpokladu, že by k tomu byly dány vhodné podmínky. Kýžená podoba trestní politiky naráží na rozpočtovou realitu, omezené lidské zdroje, stav celospolečenského smýšlení, zásadní vliv Evropské unie a mezinárodního společenství, včetně platných legislativních regulací či limity státní správy např. v technologické rovině. Současně nelze opomenout roli sociální politiky, jejíž nástroje přispívají k prevenci kriminality. Ve vztahu k trestní politice sehrává stav a úroveň sociální politiky, potažmo sociální práce, zásadní roli.

Pilíře trestní politiky nemají povahu strategického dokumentu ve smyslu závazné strategie vlády či mezíresortního akčního plánu. Jde především o rámcovou, zastřešující vizi Ministerstva spravedlnosti, která vymezuje hodnotové směřování a základní principy trestní politiky z pohledu resortu. K jejímu naplnění přitom vedle činností Ministerstva spravedlnosti přispívají i další resortní a mezíresortní koncepce a strategie (například v oblasti prevence kriminality či boje proti obchodování s lidmi). Smyslem dokumentu je zároveň reflektovat již existující materiály v oblasti trestní politiky, jako jsou například Teze trestní politiky Úřadu vlády, a vyjádřit postoj Ministerstva spravedlnosti k dalšímu směřování trestní politiky.

Materiál neslouží k přímému hodnocení jednotlivých kroků trestní politiky, ale má být ideovým východiskem, který formuluje základní principy a hodnoty, na nichž by měla být trestní politika dlouhodobě budována. Jeho účelem není předjímat konkrétní legislativní změny či opatření, nýbrž podnítit debatu a poskytnout východiska pro tvorbu souvisejících, již konkrétnějších materiálů. Tyto následné dokumenty by měly být zpracovávány s ohledem na aktuální socioekonomické podmínky, rozpočtové možnosti a závazky vyplývající z členství České republiky v Evropské unii a mezinárodních organizacích. Trestní politika by zároveň měla zohledňovat aktuální bezpečnostní situaci, která může být proměnlivá například v závislosti na celosvětovém vývoji. V návaznosti na bezpečnostní rizika je žádoucí průběžně reflektovat aktuální trendy, které mohou mít dopady v podobě zvýšené kriminality. Mezi tato bezpečnostní rizika může patřit například migrace, ohrožení veřejného pořádku či další relevantní rizika.

Trestní politika byla pro potřeby tohoto materiálu vymezena jako rámec přístupu státu k otázkám trestání, jenž respektuje současné zásady trestního práva, zejména zásadu subsidiarity trestní represe. Vyjadřuje úsilí státu o rozlišování mezi kriminálním jednáním, dalším protiprávním a společensky neetickým chováním, přičemž klade důraz na ochranu základních lidských práv a svobod. Trestní politika vymezuje, jak stát reaguje na kriminalitu, usiluje o nápravu jejích důsledků a usměrňuje preventivní činnosti, a to i ve spolupráci s dalšími subjekty a institucemi. Trestní politika je vytvářena na základě vize a interdisciplinárního přístupu. Musí být formulována odborně a srozumitelně, inspirována příklady dobré praxe a v případě potřeby aktualizována. Cílem trestní politiky je ochrana společnosti, prevence kriminality, spravedlivý systém trestní justice, náprava pachatelů a podpora obětí. V rámci pracovní skupiny byla využita dotazníková sonda, jenž stanovila oblastní priority v trestní politice. Tyto prvky byly přetvořeny do základních pilířů.

Pro grafické znázornění vize trestní politiky byl použit symbol základních pilířů trestní politiky, jenž příhodně symbolizuje komplexnost a stabilitu. Připodobnění zahrnuje na první pohled odlišné, avšak po bližším seznámení vzájemně provázané prvky, a v kontextu trestní politiky

odráží záměr tvorby jednotného a účinně fungujícího systému. Tento multidisciplinární aparát zahrnuje všechny klíčové aspekty spravedlnosti a bezpečnosti nezbytné k zajištění synergie nejen stávajícího společenského způsobu nahlížení na zmíněné oblasti, ale také konkrétních metod a procesů na výkonné úrovni současného systému.

Základní kameny – Meziresortní spolupráce a interdisciplinarita, restorativní justice

Pilíře trestní politiky stojí na dvou pevných základech vyjádřených potřebou **meziresortní spolupráce a interdisciplinarity**, čímž zdůrazňují nezbytnost koordinace mezi státními orgány, neziskovým sektorem a odborníky z různých disciplín. Trestní politika na našem území není svébytnou disciplínou, neboť její obsah a podoba reaguje na trestnou činnost, ke které může docházet v důsledku nedostatečně ošetřených společenských problémů, jež spadají do působnosti politik dalších resortů. Zároveň nastavení trestní politiky má vždy dopad na podobu politik a řešení otázek jiných resortů.

Trestní politika úzce souvisí s bezpečnostní, sociální, bytovou, zdravotní, ekonomickou a vzdělávací politikou. Tyto oblasti jsou vzájemně propojené, neboť právě společným působením mohou vést k lepší prevenci kriminality, sociální rehabilitaci pachatelů, podpoře obětí a celkové ochraně společnosti před další kriminalitou.

Dalším základním principem podporujícím cíle trestní politiky je kladení všeprostupujícího důrazu na uplatňování **restorativních principů**, které zdůrazňují zodpovědnost pachatele za odčinění trestným činem způsobené újmy a narušení mezilidských vztahů tím, že hledají rovnováhu mezi potřebami oběti, závazky pachatele a zájmy komunity (společnosti). Důležité je vytvoření příležitosti pro aktivní zapojení oběti, pachatele a komunity při hledání způsobu odstranění škod, odčinění nemateriální újmy a naplnění dalších potřeb vzniklých v důsledku trestného činu. Tento přístup podporuje celospolečenskou odpovědnost a rozvoj komunitní pospolitosti a zároveň akcentuje individuální zodpovědnost pachatele za nápravu následků trestného činu.

V justici se na uplatňování restorativních přístupů klade stále větší důraz. V současnosti je pozornost upřena na rozvoj podpory obětí trestných činů a posílení odpovědnosti pachatele. Dalším cílem je častější uplatňování mediace a dalších restorativních programů v trestním řízení. Jednou z budoucích vizí je intenzivnější využívání restorativních setkání při řešení trestných činů s významnými dopady na komunitu. Zároveň se zdůrazňuje nutnost předcházení nadužívání trestu odnětí svobody, efektivní využívání alternativních trestů a posilování jejich výchovného dopadu. Četnější uplatnění restorativních programů vyžaduje zvýšení efektivity, posílení personálního zajištění služeb, které tyto programy poskytují, a zlepšení podmínek pro jejich vzájemnou spolupráci.

Pilíře a jejich podstavce

Čtyři pilíře reprezentují hlavní oblasti trestní politiky, kterým je třeba věnovat systematickou pozornost: **oběti trestných činů, pachatele, sankční politiku a justici**. Každý z těchto sloupů zahrnuje zpevňující podstavce konkrétních opatření a cílů, které jsou navrženy tak, aby svou kombinací a návazností vedly k pozitivním změnám stávajícího systému trestní politiky.

První pilíř: pachatelé

Při práci s pachateli je namístě zohlednit všechny možné vlivy, které mohou působit na jejich další život, přičemž jen některé z nich ale mohou být řešeny nástroji v působnosti resortu Ministerstva spravedlnosti (těmi jsou možnosti na pachatele působit během zkušební doby stanovené při aplikaci odklonů v trestním řízení, působit na něj vhodně uloženými tresty a postupy při práci s pachatelem během výkonu trestu odnětí svobody a některých trestů vykonávaných na svobodě).

Vhodné uložení a efektivní výkon alternativních trestů¹ může přispět k nápravě odsouzeného v prostředí běžného života; naopak v případě, kdy alternativní tresty nejsou uloženy vhodně, nebo se včas nereaguje na jejich neplnění, může docházet k jejich nežádoucímu řetězení a následným přeměnám těchto trestů v nepodmíněný trest odnětí svobody. Tomu může zabránit příprava relevantních podkladů pro rozhodování orgánů činných v trestním řízení.

Ve výchovném působení na pachatele hrají klíčovou roli zejména Probační a mediační služba a také poskytovatelé probačních, resocializačních a restorativních programů z řad neziskových organizací, ve výchovném působení ve výkonu trestu odnětí svobody pak zejména Vězeňská služba České republiky.

Úspěšná sociální **rehabilitace a resocializace pachatelů** je dlouhodobým cílem penitenciární a probační péče, jejímž hlavním nástrojem by mělo být odborné zacházení s odsouzenými. Odborná péče zahrnuje mimo jiné využívání moderních postupů založených na aktuálních výzkumech z oboru penologie, probace, mediace a prevence kriminality na individuální rovině, samozřejmě s ohledem na aktuální praktické možnosti relevantních subjektů.

Prevence kriminality na individuální rovině je zásadní součástí odborné péče, neboť každý jedinec má jak specifické potřeby a zájmy, tak rizikové a protektivní faktory². Pravidelné hodnocení a monitorování chování pachatele během výkonu probace, trestu odnětí svobody i po jeho podmíněném propuštění umožňuje individualizovaný přístup zaměřený na proces snižování kriminogenních rizik a podporu pozitivních změn v chování, které budou přispívat k desistenci (odklonu od kriminální kariéry). Důležitými aspekty práce s pachatelem jsou posilování jeho odpovědnosti, motivace ke změně způsobu života, mentoring a odborná podpora, posilování kompetencí v oblasti vzdělávání, rozvoj pracovních dovedností a péče o duševní zdraví. Individuální plány jsou zaměřené na prevenci opětovného páčání trestné činnosti a zvyšování schopnosti jedince integrovat se do běžného života ve společnosti.

Neméně důležitou oblastí je postpenitenciární péče, která slouží k podpoře pachatelů po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Zásadní je především vytvoření udržitelné návaznosti postpenitenciární péče na péči penitenciární tak, aby docházelo k plynulému přechodu z procesu rehabilitačního na proces resocializační. Provázání penitenciární a postpenitenciární péče již od prvního okamžiku po propuštění je klíčové pro úspěšnou reintegraci odsouzených do společnosti. I krátká zkušenost v řádu hodin, kdy je propuštěný odsouzený konfrontován s realitou za zdmi věznice bez jakékoliv asistence, může vést k opětovnému spáchání trestného činu. Během půl roku po propuštění se pak bývalý odsouzený

¹ Alternativami k nepodmíněnému trestu odnětí svobody jsou v současné době v českém trestním právu trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest a podmíněné odsouzení včetně podmíněného odsouzení s dohledem.

² Za protektivní faktory považujeme takové faktory, které zmírňují dopad a účinky rizikových faktorů, působí proti nim nebo je kompenzují.

nachází v kritickém období, během něhož často dochází znovu k trestné činnosti. V rámci probační nebo sociální práce s pachatelem po vykonání části jeho trestu ve vězení je především potřeba přispívat k rozvoji dosažitelného a společensky přijatelného způsobu jeho života na svobodě. To se děje prostřednictvím individuálního plánování s ohledem na specifické potřeby pachatele, čímž lze snížit jeho rizikové a posílit jeho protektivní faktory spojené s návratem do společnosti. Individuálně cílený způsob práce je nezastupitelný i v případě zacházení s pachatelem vykonávajícím trest jen na svobodě. V neposlední řadě je důležité zmínit, že ať už se jedná o penitenciární nebo postpenitenciární péči, vždy by měly mít prioritu přístupy osvědčené praxe, tj. evidence-based postupy, které zohledňují nejnovější poznatky, ověřené metody a intervence uplatňované v rámci vězeňství a probace. Efektivně nastavený systém postpenitenciární péče je jedním z klíčových faktorů předcházení rizika recidivy.

Pro zajištění udržitelného způsobu výše uvedených cílů v rámci výkonu trestu odnětí svobody a probace hrají klíčovou roli pojmy jako je **dynamická bezpečnost**, **humanizace** a aplikace **principu normality**. Dlouhé tresty odnětí svobody a izolace pachatelů ve věznicích typu hromadného ubytování s omezenými možnostmi výchovného působení velmi často nevedou k nápravě, ale spíše zhoršují psychický stav odsouzených a zpřetrhávají vazby s vnějším světem, což následně vede k opakování trestné činnosti po propuštění a vysoké recidivě. Naprostá většina odsouzených se jednou vrátí do společnosti. Je nezbytné usilovat o to, aby byli připraveni na život po propuštění a byli schopni se integrovat. Vedle toho je třeba klást důraz na to, že odklon od další kriminální kariéry se děje především po propuštění nebo v rámci uložených opatření mimo věznice, spíše než v rámci výkonu trestu odnětí svobody.

Dynamická bezpečnost³ představuje strategii, která v prostředí výkonu trestu odnětí svobody klade důraz na vytváření bezpečného prostředí především budováním kvalitních mezilidských vztahů mezi vězeňským personálem a vězni. Tento přístup podporuje otevřenou komunikaci a vzájemnou důvěru, čímž přispívá k prevenci konfliktů a podporuje motivující prostředí. Přestože je pojem dynamické bezpečnosti tradičně spojován především s penitenciární praxí, je důležitý i při výkonu probace, neboť v tomto případě trest probíhá na svobodě, tj. v přímém kontaktu pachatele s širokou komunitou a veřejností. Tento princip je při výkonu probace přítomen a systematicky rozvíjen, i když doposud nebyl výslovně pojmenován. Projevuje se zejména důrazem na prevenci rizik prostřednictvím vztahové práce, průběžného vyhodnocování rizik a potřeb, práce s motivací klienta, a podpory jeho pozitivních sociálních vazeb a odpovědného začlenění do společnosti. Klíčovou roli zde hraje rovněž multidisciplinární přístup. Tyto prvky jsou zásadní nejen pro snižování rizika recidivy, ale i pro zajištění bezpečnosti společnosti při výkonu trestu na svobodě.⁴

Humanizace (zlidšťování) vězeňského prostředí zahrnuje snahu o zlepšení životních podmínek odsouzených a neopomíjení jejich lidských práv. Cílem je, aby vězni neztratili svou lidskou důstojnost a byli motivováni ke změně svého chování. Tento přístup zahrnuje také podporu

³ Dynamická bezpečnost je koncept pocházející z penitenciární praxe, vyvinutý zejména v severských zemích a Velké Británii. Zaměřuje se na průběžné a aktivní sledování chování vězňů prostřednictvím každodenního kontaktu, budování důvěry a pozitivních vztahů mezi personálem a vězni. Cílem je včasné rozpoznání potenciálních rizik, prevence incidentů a podpora bezpečného a resocializačního prostředí, nikoli spoléhání výhradně na fyzické a technické zabezpečení.

⁴ Současně PMS vychází ze souboru zásad, které reflektují moderní evropský přístup k alternativním trestům a zahrnují i principy humanizace, přiměřenosti a podpory normality života. Tyto principy nepředstavují pouze deklaratorní rámec, ale slouží jako praktická vodítka pro každodenní rozhodování, obdobně jako v prostředí výkonu trestu odnětí svobody.

vzdělávání, pracovní příležitosti a psychologickou péči, které napomáhají rozvoji pozitivních osobnostních vlastností a dovedností potřebných pro úspěšnou reintegraci do společnosti.

Současně je třeba zdůraznit, že humanizace výkonu trestu nepředstavuje snížení přísnosti trestního postihu ani jeho zlehčování. Reaguje však na zkušenosti z odborné praxe a dlouhodobě sdílené poznatky, podle nichž tresty vykonávané v nedůstojných nebo dehumanizujících podmínkách nepřispívají ke snížení kriminality, ale naopak zvyšují pravděpodobnost recidivy. Volání po „tvrdých trestech“, typicky ve formě dlouhého trestu odnětí svobody nebo trestu odnětí svobody vykonávaného v přísných podmínkách, je v části veřejnosti stále přítomné, nicméně z pohledu státu zodpovědného za účinnou ochranu společnosti je třeba hledat přístupy, které skutečně vedou k prevenci kriminality. Humanizace vězeňského prostředí není projevem měkkosti státu či ústupků pachatelům, ale prostředkem ke zvýšení účinnosti trestních sankcí. Pokud výkon trestu umožní rozvoj odpovědnosti, pracovních návyků a sociálních dovedností, zvyšuje se pravděpodobnost, že se pachatel po propuštění zapojí do běžného života a nedopustí se další trestné činnosti. Podobné poznatky tvoří základ i následujícího principu.

Aplikace principu normality znamená, že podmínky výkonu trestu by měly co nejvíce odpovídat podmínkám života na svobodě. Tento princip zahrnuje například možnost udržovat rodinné a sociální vztahy, mít přístup ke vzdělání a práci, a celkově směřuje k tomu, aby se vězeňský život co možná nejvíce podobal životu běžnému. Uplatnění principu normality ve výkonu trestu má pozitivní vliv na psychiku odsouzených a připravuje je na život po propuštění. Aplikace principu normality odpovídá humanistickému přístupu, který vychází z přesvědčení, že maximální možná míra podpory pozitivních vzorců chování pachatele i v prostředí věznice (např. samoobslužných činností, pozitivních mezilidských vztahů), posílí jejich udržitelnost i po propuštění. Tím je zvýšena pravděpodobnost úspěšné reintegrace pachatele zpět do společnosti, tj. splnění očekávání společnosti, že osoba po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody má být přínosným občanem a „dobrým sousedem“, který bude součástí života komunity. Jedním z nezbytných předpokladů pro uplatnění principu normality je postupný odklon od hromadného ubytování ve vězeňských zařízeních.

Implementace těchto přístupů ve vězeňských zařízeních a v průběhu probace je klíčová pro dosažení úspěšné rehabilitace, resocializace, desistence a ve svém důsledku vede i ke **snížení rizika recidivy**.

Druhý pilíř: oběti trestných činů⁵

Kvalitní péče o oběti trestných činů zahrnuje široké spektrum opatření, jež jsou klíčová pro obnovu pocitu bezpečí a důstojnosti. Základním předpokladem je zajistit systém, který umožňuje obětem získat rychlý, ve vhodných případech bezplatný a individuálně zaměřený přístup k podpoře, nasměrování na odborné služby a účinnou pomoc včetně psychologického, sociálního a právního poradenství. Možnost bezplatného právního zastoupení

⁵ Vymezení oběti dle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, není totožné s pojmem poškozeného ve smyslu trestního řádu. Zaměření na oběti vychází z důrazu na poskytování ochrany a podpory, včetně psychologické a sociální, a to i mimo rámec trestního řízení. Tam, kde to povaha újmy odůvodňuje, lze zde uvedené principy podpory vztáhnout i na poškozené, včetně právnických osob, zejména s ohledem na ochranu jejich práv a pověstí.

je vhodná ve všech případech, kde to vyžaduje závažnost trestného činu, zranitelnost oběti a potřeba ochrany jejích práv. Náklady na kvalifikované advokátní služby by měly být plně financovány z veřejných prostředků, a to v souladu s principem rovného přístupu ke spravedlnosti. Tento přístup posiluje důvěru obětí ve spravedlivé trestní řízení a přispívá k efektivnímu uplatňování jejich práv, zejména v oblasti náhrady škody, ochrany před sekundární viktimizací a aktivního postavení v řízení.

Prioritou by měla být **dostupnost služeb** pro oběti a jejich rodiny poskytovaných státním i neziskovým sektorem. Bezprostřední podpora a dostupnost péče odborníků jsou nezbytné pro **minimalizaci újmy**, kterou oběť v důsledku spáchání trestného činu utrpěla. To je zásadní pro **podporu účinné restituce** a obnovení pocitu spravedlnosti.

Peněžitá pomoc obětem trestných činů je finanční podpora, která má charakter sociální dávky, a která má oběti pomoci překlenout náročné období po spáchání trestného činu. Toto období často přináší zásadní nepříznivé dopady na její osobní a rodinný život, zdravotní stav i socioekonomickou situaci. Právě tyto dopady může peněžitá pomoc alespoň zmírnit a umožnit oběti začít stabilizovat svou životní situaci.

Způsob zajištění práv a ochrana obětí je odrazem toho, jak se stát staví vůči obětem, které si svoji roli samy nezvolily. Jak jsou oběti zaručena její zákonná práva, jak jsou státem chráněna a jakými způsoby je možné se jich domoci, když nejsou plněna, to jsou rozhodující prvky zacházení s oběťmi trestných činů a předcházení jejich sekundární (příp. terciární) viktimizaci. I zde je přitom klíčový **individuální přístup**, aby byla každá oběť vnímána jako jedinečná osobnost s individuálními potřebami. Takový přístup nejenže posiluje účinnost pomoci, ale také napomáhá obětem překonat trauma a obnovit pocit bezpečí a důvěry ve společnost.

Třetí pilíř: justice

Nastavení účinného systému trestní justice je podmíněno koordinovaným fungováním organizačních jednotek státu, jejichž působnost a odborná činnost se dotýkají cílových skupin, tj. obětí a pachatelů. V prostředí justice hovoříme v této souvislosti především o Probační a mediační službě, Vězeňské službě České republiky, státním zastupitelství a soudech. Tyto složky však nemohou své činnosti efektivně provádět bez potřebné koordinace s příslušnými útvary Policie České republiky spadajícími do působnosti resortu Ministerstva vnitra, popř. s jinými policejními orgány, orgány sociálně-právní ochrany dětí, sociálními kurátory a kurátory pro děti a mládež. Klíčovou oblastí pro optimální fungování justičních složek a jejich spolupráci s dalšími složkami je **podpora zaměstnanců** a sdílení vize o potřebnosti vzájemně koordinovaného a konzistentního přístupu při řešení trestných činů. Zajištění kvalitních pracovních podmínek, základního a dalšího průběžného vzdělávání a rozvoj specializace je zásadní pro dosažení vysoké úrovně činností a motivace vysoce znalých profesionálů. Je proto více než žádoucí, aby zaměstnanci justice a dalších spolupracujících složek byli adekvátně vedeni, odměňováni a motivováni k dlouhodobému setrvání v této náročné a pro společnost velmi důležité profesi. V neposlední řadě je žádoucí kontinuální **vzdělávání profesionálů** pracujících s oběťmi, a to nejen pro zlepšení kvality péče jim poskytované, ale především pro zamezení sekundární viktimizace.

Pro dosažení maximálního potenciálu systému hraje významnou roli **komunikace s veřejností a osvěta**. Základnou pro adekvátní podporu obětí a pro úspěšnou reintegraci pachatelů je především vzdělávání a informování široké veřejnosti. Otevřený dialog a osvěta napomáhají

k budování důvěry společnosti a zvyšují podporu preventivních, rehabilitačních, resocializačních a restorativních programů. Obecným snahám o zlepšování prevence kriminality může přispět, pokud bude veřejnost pravidelně informována o možnostech, jak může každý páchaní trestné činnosti pomoci předcházet.

Prevence by neměla být pouze reaktivní, ale měla by aktivně směřovat k řešení příčin kriminality samotné, čímž zajistí dlouhodobě bezpečnější společnost. O prevenci je nezbytné hovořit v její vertikální⁶ i horizontální⁷ rovině. Je nutné bojovat proti předsudkům, které ve společnosti panují jak ve vztahu k obětem trestných činů, tak i vůči pachatelům trestné činnosti. To zahrnuje i boj proti předpojatosti odborné i laické veřejnosti při práci s oběťmi a šíření povědomí o smyslu a přínosu restorativní justice.

V tomto ohledu je taktéž **zásadní spolupráce s neziskovým sektorem**. Díky synergii specializovaných znalostí a zdrojů dochází ke zvýšení kvality, cílenosti a dosahu poskytovaných služeb. Je nutné intenzivně informovat o problematice obětí a podpoře reintegrace a rehabilitace pachatelů, a to především o dostupnosti systému služeb podpory a uplatňování jejich práv. Zásadní je rovněž podporovat kvalitu a udržitelnost těchto služeb a programů včetně zajištění účelného plánování jejich potřebnosti s cílem zajištění dostupnosti v rámci celé České republiky.

Transparentní komunikace s veřejností a mezíresortní spolupráce s neziskovým sektorem mohou přispět k lepší podpoře obětí, efektivnější reintegraci pachatelů a budování inkluzivnější a bezpečnější společnosti.

Dalším faktorem, který může pozitivně ovlivnit kvalitu veřejných služeb, je **modernizace a využívání technologií**. Mělo by se jednat o modernizaci provozu vězeňských zařízení s cílem snížit lidskou střežící sílu, digitalizování administrativních úkonů a modernizaci informačních systémů. Moderní technologie, jako jsou elektronický monitoring v rámci probace a kamerové systémy a biometrické zámky ve věznicích mohou zajistit adekvátní úroveň bezpečnosti při současném uvolnění lidských zdrojů pro individuální práci s pachateli. Zároveň je však nezbytné zdůraznit, že technologická řešení mají své limity, ať již z hlediska ekonomického, personálního, legislativního, či z pohledu ochrany základních práv. Jejich implementace by měla být vždy posuzována v kontextu reálných kapacit systému a s přihlédnutím k požadavku přiměřenosti a účelnosti.

Kontinuita a provázanost činností v rámci justičního systému zahrnuje zajištění plynulého přechodu osob spojených s trestným činem mezi institucemi, efektivní sdílení informací a koordinaci činností. Důraz je kladen na konzistentní přístup k rehabilitaci a resocializaci pachatele, což zahrnuje práci v přípravném řízení, proces ukládání a výkonu jak alternativních

⁶ **Vertikální prevence** představuje preventivní působení ze strany institucí vůči veřejnosti. Je založena na aktivitách státu, veřejné správy a dalších organizací, které systematicky vytvářejí, implementují a podporují strategie zaměřené na předcházení kriminalitě, vzdělávání společnosti a budování důvěry v právní a sociální systémy. Cílem vertikální prevence je nejen poskytovat ochranu, ale také formovat postoje veřejnosti a posilovat společenskou soudržnost prostřednictvím cílené komunikace, vzdělávacích programů, kampaní a legislativních opatření.

⁷ **Horizontální prevence** pak označuje preventivní působení mezi jednotlivci uvnitř společnosti. Vychází z principu, že každý člen společnosti může svou činností a chováním přispět k předcházení kriminalitě a podporovat bezpečné a spravedlivé prostředí. Jde o podporu mezilidské solidarity, odpovědnosti, vzájemného respektu a aktivního boje proti předsudkům v každodenních interakcích, a to jak ve vztahu k obětem, tak k pachatelům trestných činů.

trestů, tak nepodmíněných trestů, případnou přípravu na propuštění a následnou péči a podporu po výkonu trestu. Spolupráce odborníků a multidisciplinární přístup pomáhají zajišťovat komplexní péči, která podporuje úspěšnou reintegraci odsouzených do společnosti, zohledňuje potřeby obětí a veřejnosti a snižuje riziko recidivy. Cílem je vytvoření jednotného a efektivního systému, který přispívá k větší bezpečnosti a snížení kriminality.

Čtvrtý pilíř: sankční politika

Trestní politika se potýká s řadou výzev, které vyžadují komplexní a proaktivní přístup. Mezi klíčové otázky, kterými je důležité se zabývat, patří i sankční politika. Trestní právo má mít subsidiární povahu, trestní represe má být tedy využívána jako prostředek *ultima ratio* v případech, kdy nepostačí využití mírnějších forem postihu daného činu.

Za žádoucí lze v této souvislosti považovat zpracování zásad koncepčního a systematického přístupu ke kriminalizaci jednání. Když už je využito trestních sankcí, je důležité při výměru jejich formy i délky užívat vedle dalších zásad hlavně principu proporcionality.

Často skloňovaným tématem v této souvislosti bývá **dekriminalizace bagatelních trestných činů**. Nelze opomíjet dopady bagatelní trestné činnosti na vnímání pocitu bezpečí ze strany obyvatel, nicméně z hlediska větší efektivity postihu protiprávního jednání lze zvažovat, že určité protiprávní jednání bude z „trestného činu“ překvalifikováno na „přestupek“, popř. se stane civilním deliktem a zároveň posilovat nástroje, které umožní na tyto skutky účelně reagovat mimo systém trestního práva a působit na změnu chování těchto osob prostřednictvím resocializačních programů a sociální práce. Nicméně v tomto ohledu je nutné vést odbornou diskusi o tom, kdo má v takovém případě přestupkové řízení vést a jakým způsobem má být pro tyto účely odborně a personálně vybaven, a to včetně posílení pravomocí těchto osob. Rovněž to neznamena, že bude docházet pouze k dekriminalizaci. S rozvojem společnosti může docházet i ke kriminalizaci dříve nekriminalizovaných nebo úplně nových jednání, nebo může dojít ke zpřísnění postihu za některé trestné činy. Oproti tomu **depenalizace**, která spočívá v nahrazení trestního postihu za správní sankce, by umožnila efektivnější regulaci problematického chování bez stigmatizace pachatelů.

Vhodné řešení v mnoha případech představují alternativní způsoby trestního řízení (tzv. odklony nebo také diverze), které pachatelům mohou umožňovat snazší reintegraci do společnosti než při absolvování trestu odnětí svobody. Již výše nastíněná **zásada subsidiarity trestní represe**, klíčový prvek moderního trestního práva, zdůrazňuje, že trestní sankce by měly být využívány pouze tehdy, když jiné nástroje nejsou postačující. Tyto alternativní způsoby řešení obecně mohou v řadě případů přispět k žádoucí změně pachatelova chování ve větším rozsahu, čímž přispívají k efektivnější ochraně společnosti. Důležité je také zmínit rozdílné společenské vnímání pachatele, který byl ve výkonu trestu odnětí svobody v porovnání s pachatelem, který vykonal trest alternativní. Pachatel nezátížený stigmatem má zaručeně vyšší šanci na resocializaci.

Současně však nelze opomenout, že cestou trestní justice je společnost chráněna zejména před opakováním trestné činnosti včetně té nejzávažnější. V rámci nastíněné debaty tak na druhou stranu nelze v žádném případě upozadit ani smysl a důvod ukládání nepodmíněných trestů odnětí svobody. Trestní politika musí ve vyváženém rámci reflektovat nejen preventivní a restorativní funkce trestání, ale také retributivní princip jako základní morální odpověď společnosti na zvláště závažné trestné činy. Tento princip posiluje důvěru veřejnosti ve spravedlnost, přispívá k uznání újmy oběti a podporuje společenský konsenzus o hranicích nepřijatelného chování. Ve vztahu k nejzávažnějším trestným činům představuje retribuce

legitimní složku trestní reakce, která musí být uplatňována s ohledem na princip proporcionality a základní lidská práva.

Zastřešení pilířů

Střešní římsa představuje **evidence-based přístup** (přístup založený na důkazech), zdůrazňuje význam rozhodování na základě empirického výzkumu a dat, což zajišťuje odbornou podloženost přijatých opatření. To umožňuje identifikovat a implementovat osvědčené postupy, které vedou k lepším výsledkům v oblasti trestní a sociální politiky.

Střecha nad pilíři pak zahrnuje klíčové principy, jako je právo na spravedlivý proces, ochranu společnosti, prevenci kriminality a důraz na provázanost trestní a sociální politiky.

Právo na spravedlivý proces zajišťuje, že každý jednotlivec má přístup k nezávislému a nestrannému soudnímu řízení. **Ochrana společnosti** se zaměřuje na bezpečnost občanů a prevenci páchaní dalších trestných činů. **Prevence kriminality** zahrnuje programy a strategie, které snižují riziko trestné činnosti prostřednictvím vzdělávání, sociální podpory a resocializačních programů. **Provázanost trestní a sociální politiky** zdůrazňuje nutnost integrovaného přístupu, který kombinuje trestní opatření s podporou sociálních služeb, s cílem dosáhnout dlouhodobě udržitelné změny.

Princip komunity a resocializace se primárně zaměřuje na pachatele, avšak význam má i pro oběti. Pro pachatele zahrnuje resocializace v komunitě příležitost pro rozvoj sociálních dovedností, pracovních návyků a přijetí odpovědnosti, neboť může využívat podporu rodiny a místních organizací, jež jsou klíčové pro úspěšnou reintegraci, snižují rizika recidivy a podporují proces desistence. Pro oběti a jejich rodiny může komunitní princip poskytovat nezbytnou podporu při obnově jejich života po traumatické události. Svou účastí v restorativních programech mohou oběti získat pomoc při zpracování negativní zkušenosti a zároveň z vlastního rozhodnutí přispět k nápravě chování a větší zodpovědnosti pachatele. Tento komplexní přístup posiluje sociální struktury a podporuje obnovu a kooperaci všech zúčastněných stran.

Pilíře trestní politiky jako celek symbolizují komplexní a integrovaný systém, který je pevný, stabilní a harmonický. Tato metafora nám umožňuje představit naši vizi trestní politiky jako strukturu, kde každý prvek má své nezastupitelné místo a společně tvoří celek, který je více než součtem svých částí. Tento přístup zajišťuje, že trestní politika státu bude efektivní, spravedlivá a udržitelná, poskytující bezpečnost a spravedlnost pro všechny členy společnosti.

Výstupem Pilířů trestní politiky by v implementační rovině měla být tvorba strategických či analytických materiálů, které se věnují představovaným pilířům. V důsledku odlišností jednotlivých oblastí se bude jednat o různé typy dokumentů, jejichž obsah by ale měl být navržen tak, aby naplňoval synergii plynoucí ze struktury Pilířů. Navazující dokumenty se budou věnovat oblastem vězeňství, probace a mediace, obětem trestných činů, justice a sankční politiky.